

Temporalnost, separacija i integracija psihe kroz prizmu jednog prijateljstva: da li Narcis i Zlatousti još uvek žive u nama?

Olivera Grčić¹

Privatna praksa: PR Sinestima, Beograd · ORCID: 0009-0002-9246-0890

(stručni rad)

Za citiranje: Grčić, O. (2026). Temporalnost, separacija i integracija psihe kroz prizmu jednog prijateljstva: da li Narcis i Zlatousti još uvek žive u nama?. *Uvidi*, 3, str. 131-141. **DOI:** <https://doi.org/10.67978/INSIGHTS.2026.3.8>

Sažetak

Roman „Narcis i Zlatousti“ Hermana Hesea predstavlja višeslojno književno delo koje otvara mogućnost psihološkog istraživanja međuljudskih odnosa i traganja za psihičkom celovitošću. Cilj ovog rada jeste analiza pojedinih psihodinamskih motiva romana kroz dve međusobno povezane perspektive: perspektivu prijateljskog odnosa i perspektivu integracije unutrašnjih polariteta psihe.

U prvom delu rada odnos Narcisa i Zlatoustog razmatra se kao razvojni odnos kroz koncepte bazičnih razvojnih kompetencija ličnosti iz OLI integrativnog psihodinamskog metoda. Razvoj kapaciteta za prijateljsku ljubav se istražuje kroz sedam bazičnih razvojnih kompetencija: celovitost objekta, konstantnost objekta, neutralizacija i mentalizacija, tolerancija na frustraciju, tolerancija na ambivalenciju, volja i inicijativa.

U drugom delu rada likovi Narcisa i Zlatoustog analiziraju se kao simbolički prikaz različitih principa psihe. Oslanjajući se na pojedine elemente Jungove teorije, njihov odnos sagledava se kao odnos između principa Logosa i Erosa, čija integracija predstavlja važan aspekt psihičkog razvoja.

Temporalnost se u radu ne posmatra samo kao vremenski sled događaja, već kao psihološki prostor u kojem iskustva dobijaju značenje, odnosi se internalizuju, a različiti aspekti ličnosti postepeno povezuju u celinu.

Rad ukazuje na značaj književnog dela kao prostora za razumevanje razvojnih procesa relevantnih za psihoterapijsku praksu.

Primljeno: 7. 8. 2026.

Prihvaćeno: 30. 8. 2026.

Objavljeno: 20. 9. 2026.

OPEN ACCESS

© autor, CC BY 4.0

Ključne reči: Herman Hese; objektni odnosi; bazične razvojne kompetencije ličnosti; integracija psihe; prijateljstvo

¹ E-pošta: oliveragrccic@gmail.com

Uvod

Iako je prošlo skoro jedno stoleće od objavljivanja, delo „Narcis i Zlatousti“ Hermana Hesea je i dalje predmet književnih i psiholoških razmatranja (Hese, 2023). Ovaj rad bavi se pojedinim psihodinamskim motivima romana, bez pretenzije da ih u potpunosti obuhvati. Upravo se umetnička vrednost ovog dela ogleda u njegovoj višeslojnosti i neprolaznosti – u spoju književnosti i dubokih ličnih psiholoških uvida, koji su bili povezani sa autorovim životnim iskustvom i procesima ličnog traganja.

Roman se može posmatrati kao priča o prijateljstvu dvojice muškaraca koja podstiče razvoj ličnosti, ali i kao prikaz unutrašnjeg odnosa između suprotstavljenih razvojnih tendencija prisutnih u svakom čoveku. Narcis i Zlatousti nisu predstavljeni kao dve strane koje treba da se izbore za prevlast, već kao različiti principi koji se kroz odnos međusobno oblikuju i dopunjuju.

Jedna od centralnih tema ovog rada jeste pitanje razvoja kroz vreme. Temporalnost se ovde ne posmatra samo kao spoljašnji tok životnih događaja, već kao psihološki prostor u kojem iskustvo dobija značenje. Kroz vreme se odnosi formiraju, gubici integrišu, a osobe koje su nam značajne postaju deo našeg unutrašnjeg sveta. Za psihički rast je neophodno iskustvo, a za iskustvo je neophodno vreme kako bi se oblikovalo i integrisalo u unutrašnjem svetu.

U tom smislu, ljubav se ne posmatra prvenstveno kao emocionalno stanje, već kao skup razvojnih kapaciteta koji omogućavaju trajanje odnosa. Sposobnost da drugoga doživimo kao celovitu osobu, da ga zadržimo u sebi i kada nije fizički prisutan, da podnesemo različitost, frustraciju i ambivalenciju, predstavlja rezultat složenog razvoja koji se odvija kroz odnose.

Cilj ovog rada nije da odnos Narcisa i Zlatoustog predstavi kao idealizovani model ljubavi. Njihov odnos sadrži različitosti, greške, ambivalenciju, nerazumevanja i drugačije životne izbore. Upravo ta kompleksnost čini njihov odnos psihološki značajnim, jer pokazuje da bliskost ne nastaje u odsustvu različitosti, već sposobnošću da tolerišemo kroz vreme različitost drugoga.

Rad će roman analizirati kroz dve međusobno povezane perspektive. Prva perspektiva odnosi se na prijateljstvo Narcisa i Zlatoustog kao razvojni odnos u kojem se oblikuju bazične razvojne kompetencije ličnosti potrebne za održavanje odnosa kroz vreme i separaciju. U ovom delu biće korišćeni pojedini koncepti OLI integrativnog psihodinamskog metoda.

Druga perspektiva odnosi se na simboličku dimenziju njihovog odnosa, u kojoj Narcis i Zlatousti predstavljaju različite polaritete psihe. Oslanjajući se na određene elemente Jungove teorije, njihova povezanost biće sagledana kao proces približavanja principa Logosa i Erosa, odnosno mišljenja i iskustva, strukture i kreativnosti, refleksije i neposrednog doživljaja života.

Na ovaj način roman postaje prostor susreta književnosti i psihoterapijske teorije. Analiza odnosa Narcisa i Zlatoustog omogućava razmatranje pitanja koja ostaju centralna za psihoterapijski rad: kako nastaje sposobnost za ljubav, kako se odnos održava uprkos separaciji i na koji način različiti delovi psihe mogu biti dovedeni u proces integracije.

Metodološki pristup

Rad predstavlja teorijski pregled i hermeneutičku analizu romana „Narcis i Zlatousti“ Hermana Hesea iz perspektive psihodinamskih teorija. Predmet analize predstavlja odnos glavnih likova kao simbolički prikaz razvojnih procesa povezanih sa formiranjem identiteta, sposobnošću održavanja odnosa kroz separaciju i integracijom različitih aspekata psihičkog života.

U radu se primenjuje psihodinamski interpretativni pristup, pri čemu se pojedini motivi romana razmatraju kroz koncepte bazičnih razvojnih kompetencija u okviru OLI integrativnog psihodinamskog metoda i Jungovog koncepta psihičke integracije. Cilj analize nije psihološka dijagnostika književnih likova, već istraživanje načina na koji književni tekst može predstavljati prostor za razumevanje razvojnih procesa relevantnih za psihoterapijsku teoriju i praksu.

Analiza je usmerena na dva međusobno povezana nivoa: odnos Narcisa i Zlatoustog kao razvojni odnos u kojem se oblikuje kapacitet za ljubav, i simbolički nivo na kojem likovi predstavljaju različite psihičke principe čija integracija doprinosi većoj celovitosti ličnosti.

Prijateljstvo Narcisa i Zlatoustog kroz perspektivu objektnih odnosa

Narcis i Zlatousti upoznaju se u manastiru Marijabronu kao dvojica mladića izuzetnih unutrašnjih potencijala. Narcis je nekoliko godina stariji, učitelj i mislilac, usmeren ka redu, duhovnoj disciplini i racionalnom razumevanju sveta. Zlatousti je intuitivan, emocionalno senzibilan i otvoren prema iskustvu, telesnosti i stvaralaštvu. Njihova različitost ne predstavlja prepreku njihovom odnosu, već upravo postaje jedan od njihovih najvažnijih razvojnih pokretača.

Njihov odnos ne počiva na potrebi da jedan drugoga promene ili prilagode sopstvenim potrebama. Naprotiv, njihova bliskost nastaje kroz prepoznavanje i tolerisanje različitosti. Narcis prepoznaje u Zlatoustom potencijal koji sam Zlatousti još uvek nije sposoban da u potpunosti razume, dok Zlatousti u Narcisu prepoznaje stabilnost i unutrašnju organizovanost koja mu nedostaje.

U psihodinamskom smislu, njihov odnos može se razumeti kao razvojni odnos u kojem se kroz susret sa drugim transformišu i ponovo oblikuju unutrašnje reprezentacije sebe i objekta. Osoba sa kojom se gradi odnos prestaje da bude samo izvor zadovoljenja potreba, već postaje prostor za susret sa sopstvenim neistraženim delovima. Kroz odnos sa Narcisom, Zlatousti se približava razumevanju sopstvene prirode, dok kroz odnos sa Zlatoustim Narcis dolazi u kontakt sa aspektima iskustva koji su, u skladu sa njegovim životnim izborima, ostali manje razvijeni ili potisnuti.

Njihovo prijateljstvo zato ne predstavlja samo emocionalnu povezanost dve osobe, iako je i ona važan vezivni element odnosa, već proces uzajamnog razvoja. Svaki od njih u odnos donosi ono što poseduje, a cilj njihovog odnosa nije međusobno stapanje. Naprotiv, razvoj zahteva očuvanje različitosti i mogućnost učenja upravo kroz susret sa njom.

Dijalog: upoznavanje unutrašnjeg sveta drugoga

Jedan od ključnih aspekata njihovog odnosa jeste stalni pokušaj da razumeju unutrašnji svet onog drugog kroz duboke razgovore. Njihovi dijalozi postaju prostor u kojem se druga osoba sagledava kao individua sa sopstvenim željama, potrebama, konfliktima.

U tom smislu, njihova povezanost ima određenu sličnost sa psihoterapijskim odnosom. Bliskost ne nastaje iz potpunog razumevanja druge osobe, već iz spremnosti da se druga osoba neprestano upoznaje. Ljubav prema drugome traži toleranciju prema činjenici da drugi uvek zadržava deo sopstvene individualnosti koju ne možemo potpuno shvatiti, ali možemo biti radoznali da shvatamo.

Ovaj aspekt odnosa može se povezati sa konceptom mentalizacije – sposobnošću da razumemo sebe i druge kao bića sa unutrašnjim psihičkim stanjima. Narcis pokazuje sposobnost i voljnost da sagleda Zlatoustovu unutrašnju prirodu i onda kada je ona njemu samom još nejasna. Narcis posmatra Zlatoustog dalje od njegovog trenutnog manifestnog ponašanja, i teži da prepozna zonu narednog razvoja koja proizlazi iz njegovih konflikata.

Istovremeno, Zlatousti kroz odnos sa Narcisom razvija sposobnost refleksije. Njegova iskustva postepeno dobijaju značenje kroz unutrašnji dijalog sa prijateljem koji više nije fizički prisutan.

Posebno mesto u procesu međusobnog upoznavanja zauzima reč. I religijska i psihoanalitička tradicija pridaju jeziku posebno značenje kao sredstvu povezivanja unutrašnjih svetova. Voleti drugoga podrazumeva pokušaj da se dopre do njegovog unutrašnjeg sveta, a reč je jedan od najvažnijih puteva tog susreta.

Frojd je ukazivao na posebnu moć reči u psihičkom životu čoveka (Frojd, 2016). U psihoterapijskom procesu upravo kroz simbolizaciju i verbalizaciju postaju dostupni afekti, sećanja i unutrašnji konflikti koji bi bez toga ostali nedovoljno integrisani.

Odnos Narcisa i Zlatoustog podseća da se bliskost ne gradi samo prisustvom, već i sposobnošću da se unutrašnji svet drugoga sačuva kroz komunikaciju, značenje i sećanje.

Bazične razvojne kompetencije ličnosti i razvoj ljubavi kroz vreme

U okviru OLI integrativnog psihodinamskog metoda bazične razvojne kompetencije predstavljaju razvojne kapacitete koji omogućavaju stabilniji odnos prema sebi i drugima (Jovanović i sar., 2013; Jovanović, 2025). U odnosu Narcisa i Zlatoustog istraživano je sedam bazičnih razvojnih kompetencija čiji razvoj je neophodan kako bi podržao blizak odnos kroz vreme i separaciju.

Važno je naglasiti da ove kompetencije nisu prikazane kao završena dostignuća, niti njihovo prijateljstvo predstavlja idealizovani primer potpuno zrelog odnosa. Naprotiv, njihov odnos može se razumeti kao prostor u kojem se ovi kapaciteti razvijaju kroz iskustvo, gubitak, integraciju, konflikt i unutrašnju obradu.

Celovitost objekta

Celovitost objekta podrazumeva sposobnost da drugoga doživimo kao celinu koja uključuje različite, čak i suprotstavljene delove. Osoba koju volimo nije samo nosilac pozitivnih karakteristika, niti odnos opstaje samo kada postoji međusobna sličnost.

U odnosu Narcisa i Zlatoustog ova sposobnost vidljiva je u njihovom prihvatanju međusobnih različitosti. Narcis prepoznaje Zlatoustovu umetničku prirodu, njegovu potrebu za iskustvom i unutrašnje konflikte čak i onda kada Zlatousti još nema dovoljno jasnoće o sopstvenom putu. Sa druge strane, Zlatousti prihvata Narcisovu racionalnost, disciplinu i posvećenost duhovnom životu bez potrebe da ga usmeri prema svojim životnim izborima.

Njihova povezanost opstaje zato što drugoga ne svode na jedan aspekt njegove ličnosti, niti samo na onaj aspekt koji im se dopada. Oni prihvataju drugu osobu koja je istovremeno bliska i različita.

Konstantnost objekta

Jedan od centralnih motiva romana jeste separacija. Nakon odlaska Zlatoustog iz manastira, njihov odnos više nije zasnovan na svakodnevnom prisustvu, već na unutrašnjoj povezanosti. Upravo ovde temporalnost dobija poseban psihološki značaj. Vreme može udaljiti dve osobe, ali takođe može biti i podstrek za razvoj kapaciteta za stabilnu sliku sebe i drugoga.

Konstantnost objekta omogućava da osoba koja nam je značajna ostane prisutna u psihičkom prostoru, čak i kada nije fizički dostupna. Ovaj kapacitet predstavlja važan razvojni zadatak jer omogućava održavanje odnosa kroz vreme, odsustvo i promene.

Zlatousti tokom svog životnog puta se oslanja na Narcisove reči i sećanje na njihovu povezanost. Narcis takođe zadržava unutrašnju povezanost sa prijateljem kog godinama ne vidi u svom fizičkom svetu. Koristeći sposobnost da drugoga nosimo u svom unutrašnjem svetu, separacija ne postaje kraj odnosa, već prostor u kojem se odnos transformiše iz spoljašnje u unutrašnju povezanost.

Neutralizacija i mentalizacija

Uz pomoć unutrašnje predstave drugoga, odnosno razvijene konstantnosti objekta, Narcis i Zlatousti postaju sposobniji da mentalizuju i neutrališu svoja iskustva. To podrazumeva mogućnost da sopstvene emocije i unutrašnje konflikte sagledaju sa većom distancom, kao i da različitosti među sobom prihvate bez potrebe da drugoga menjaju ili odbace.

Zlatousti se u izazovnim trenucima često vraća unutrašnjoj predstavi Narcisa, koja mu omogućava smirivanje i reorganizaciju sopstvenih doživljaja. Može se pretpostaviti da je i Narcis, kroz njihova kasnija susretanja i razgovore, koristio odnos sa Zlatoustim kao prostor za razumevanje i integraciju sopstvenih iskustava.

Tolerancija na frustraciju

Tolerancija na frustraciju podrazumeva kapacitet da se povezanost očuva čak i kada trenutno zadovoljenje želje nije moguće. U psihodinamskom smislu, sposobnost odlaganja neposrednog zadovoljenja predstavlja osnovu za razvijanje složenijih oblika odnosa, u kojima drugi može biti doživljen kao zasebna i celovita osoba, a ne samo kao izvor emocionalnog ispunjenja.

U odnosu Narcisa i Zlatoustog upravo vremenska udaljenost postaje prostor u kojem se ovaj kapacitet razvija, jer odsustvo drugoga ne dovodi nužno do gubitka veze, već može doprineti njenom unutrašnjem učvršćivanju. Ljubav koja opstaje kroz vreme nije zasnovana samo na intenzitetu susreta, već na sposobnosti da odnos postoji i tokom

perioda odsustva.

Tolerancija na ambivalenciju

Pored tolerancije na frustraciju, važnu ulogu ima i tolerancija na ambivalenciju. Zreliji odnos zahteva sposobnost da istovremeno postoje različita osećanja prema istoj osobi: ljubav i razočaranje, bliskost i potreba za odvajanjem, divljenje i nerazumevanje.

Narcis i Zlatousti ne dele isti pogled na svet niti biraju isti životni put. Njihove različite prirode u njima izazivaju ambivalentna osećanja. Bliskost ambivalenciju produbljuje, a ne rešava, jer je inherentna ljudskoj prirodi.

Njihovo prijateljstvo pokazuje da zrelost odnosa ne podrazumeva odsustvo konflikta i različitosti, već sposobnost da se različitost zadrži unutar odnosa bez potrebe za destrukcijom. Odnosno, da se ambivalencija u bliskosti mora tolerisati.

Volja i inicijativa

Volja i Inicijativa su kapaciteti koji omogućavaju osmišljavanje, pokretanje i ulaganje napora kroz vreme, bez obzira na period odvojenosti. Zlatousti u svom umetničkom stvaralaštvu oblikuje lik apostola Jovana prema unutrašnjoj predstavi Narcisa. Time prijatelj postaje deo njegovog stvaralačkog sveta. Narcis, iako lično nije ljubitelj životinja, preuzima brigu o Zlatoustovom konju Zvezdanu. Kasnije interveniše kako bi izbavio Zlatoustog iz zatvora.

Ovi postupci pokazuju da odnos opstaje kroz ulaganje. Ljubav nije samo osećanje koje postoji nezavisno od ponašanja, već podrazumeva izbor, odgovornost i delovanje.

Prijateljska ljubav kao razvojni odnos

U psihološkoj literaturi posebna pažnja tradicionalno je posvećena roditeljskim i partnerskim odnosima, dok prijateljstvo često ostaje manje istraženo kao razvojni prostor. Međutim, odnos Narcisa i Zlatoustog pokazuje da prijateljska povezanost može imati snažan transformativni potencijal.

Njihov odnos nije zasnovan na posedovanju, simbiozi ili ukidanju razlika. Naprotiv, njegova snaga proizlazi iz sposobnosti da drugi bude viđen i podržan kao zasebna osoba. Narcis pomaže Zlatoustom da napusti život koji ne odgovara njegovoj prirodi, iako time prihvata gubitak svakodnevne blizine. Zlatousti, sa druge strane, prihvata da Narcis pripada drugačijem svetu i ne pokušava da ga povede putem koji nije njegov.

Ovakav oblik ljubavi približava se shvatanju ljubavi koje naglašava Erih From, prema kojem ljubav uključuje poznavanje, brigu, odgovornost i poštovanje drugog (From, 2006). U odnosu Narcisa i Zlatoustog ove dimenzije nisu predstavljene kao savršeno ostvarene, već kao razvojni proces.

Njihovo prijateljstvo pokazuje da odnos može biti značajan upravo zato što omogućava razvoj. Druga osoba nije samo neko ko nas prati na životnom putu, već neko kroz koga upoznajemo sebe i razvijamo kapacitete koje sami ne bismo mogli razviti.

Iz perspektive objektnih odnosa, odnos sa drugim postaje deo unutrašnjeg sveta. Ono što je nekada bilo spoljašnji odnos postepeno postaje unutrašnja sposobnost: sposobnost da volimo, da podnesemo odsustvo, da razumemo drugoga i da ostanemo povezani uprkos razlikama.

Na ovaj način prijateljstvo Narcisa i Zlatoustog predstavlja primer kako se ljubav i razvoj međusobno oblikuju. Ljubav nije samo posledica psihičke zrelosti, već i jedan od

puteva njenog nastanka.

Narcis i Zlatousti kao polariteti psihe: put ka integraciji

Pored analize njihovog odnosa kroz perspektivu objektnih odnosa, roman „Narcis i Zlatousti“ moguće je sagledati i na simboličkom nivou, gde dvojica glavnih junaka predstavljaju različite aspekte psihe. Ovakvo čitanje ne podrazumeva svođenje likova na jednostavne simbole, već otvara mogućnost razumevanja njihovog odnosa kao prikaza unutrašnjih napetosti koje postoje u ljudskoj psihi.

Iz jungovske perspektive, psihički razvoj odvija se kroz proces individuacije (Jung, 2015), koji omogućava osobi da postepeno upozna i prihvati različite delove svog unutrašnjeg sveta. Ovaj proces podrazumeva osveščivanje osećanja, osobina i drugih psihičkih sadržaja koji su ranije bili zanemareni, potisnuti ili nedovoljno razvijeni. Cilj individuacije nije uklanjanje unutrašnjih suprotnosti, već njihova integracija u celovitu i uravnoteženu ličnost.

U tom smislu, Narcis i Zlatousti mogu se razumeti kao nosioci različitih principa koji postoje u svakom čoveku. Njihov odnos predstavlja dijalog između potrebe za strukturom i potrebe za iskustvom, između refleksije i spontanosti, između mišljenja i osećanja.

Logos i Eros: dva principa psihičkog razvoja

Narcis je bliži principu Logosa – principu reda, organizovanosti, strukture i refleksivnog mišljenja. Njegov unutrašnji svet oblikuju posvećenost, intelektualno promišljanje i duhovnost. Teži razumevanju, unutrašnjoj uređenosti i traganju za značenjem. U razvojnem smislu, upravo ovi aspekti njegove ličnosti predstavljaju istovremeno i njegove snage i njegove granice. Naime, naglašena usmerenost ka duhovnosti i svetu ideja može ga udaljiti od neposrednog kontakta sa životom.

Nasuprot tome, Zlatousti je bliži principu Erosa – principu osećanja, telesnosti, stvaralaštva i neposrednog iskustva. Njegova ličnost razvija se kroz odnose sa ljudima, gubitke, lutanja svetom i umetničko stvaralaštvo. Zlatousti svet upoznaje kroz neposredno iskustvo, a ne kroz njegovo naknadno intelektualno promišljanje.

Ipak, nijedan od ova dva principa sam po sebi nije dovoljan za dostizanje psihičke celovitosti. Iskustvu je potrebna refleksija, jer bez nje može ostati nepovezano i nedovoljno osmišljeno. S druge strane, refleksija bez iskustva gubi punoću neposrednog dodira sa životom.

Narcisu je potrebno iskustvo koje Zlatousti unosi u njihov odnos, dok je Zlatoustom potrebna unutrašnja organizacija, oblik i smisao koje u tom odnosu simbolizuje Narcis. Upravo zato njihov odnos može biti shvaćen kao simbolički prikaz procesa integracije – povezivanja Logosa i Erosa u pravcu psihičke celovitosti.

Potruga za izgubljenim delom sebe

Jedna od važnih tema Zlatoustovog razvoja jeste njegova potraga za majkom i iskustvo unutrašnjeg nedostatka koje ga pokreće na životni put. Ova potraga može se razumeti kao simboličko traganje za izgubljenim ili nedovoljno razvijenim delovima sopstva.

U jungovskoj teoriji, Anima predstavlja unutrašnji ženski princip u muškoj psihi (Jung, 2020), odnosno arhetipsku funkciju koja omogućava odnos prema nesvesnim aspektima ličnosti i unutrašnjem svetu. U ovom interpretativnom okviru, žene koje Zlatousti susreće tokom života mogu se razumeti kao figure kroz koje se projektuju različiti

unutrašnji sadržaji, omogućavajući mu postepeno upoznavanje i prihvatanje sopstvenih psihičkih aspekata.

Razvoj se ne odvija kroz pronalazak jednog spoljašnjeg objekta koji bi razrešio njegov osećaj unutrašnje praznine, već kroz sam proces traganja i iskustva koje iz njega proističe. Zlatousti postepeno integriše delove sebe koji su mu prethodno bili nedostupni, prolazeći kroz različite odnose, gubitke, susrete i iskustva sveta u kojem se kreće.

Ono što u početku traži izvan sebe, kroz vreme počinje da prepoznaje kao deo sopstvenog unutrašnjeg sveta. U tom smislu, važnu ulogu ima temporalnost: njegov razvoj nije moguć bez protoka vremena i niza iskustava kroz koja se njegova ličnost postepeno oblikuje i integriše.

Stvaralaštvo kao proces psihičke integracije

Umetničko stvaralaštvo predstavlja važan deo Zlatoustovog razvojnog puta. Kroz umetnost on uspeva da svoj unutrašnji svet prevede u formu, da poveže prethodno rasute i fragmentisane delove iskustva i pronađe način njihovog izražavanja. To je proces transformacije ličnog iskustva u simbol.

Stvarajući umetničko delo, Zlatousti ne napušta svet iskustva, već ga integriše. U tom smislu, umetnički čin može se razumeti kao proces srodan psihičkoj integraciji: različiti, ponekad suprotstavljeni elementi pronalaze način da zajedno postoje u novoj i celovitijoj formi.

Umetnost tako postaje prostor u kojem se na Zlatoustovom razvojnem putu susreću principi Logosa i Erosa. Kroz stvaralaštvo se odnos između Zlatoustog i Narcisa, koji je u početku postojao kao spoljašnji odnos između dve ličnosti, postepeno internalizuje i postaje unutrašnji odnos između različitih aspekata sopstva.

Povratak Narcisu: susret različitih delova psihe

Završetak romana, u kojem se Zlatousti vraća Narcisu i umire, predstavlja jedan od najkompleksnijih trenutaka u delu. Ovaj povratak ne treba razumeti kao poraz principa iskustva pred principom duha, niti kao odricanje od životnosti u korist promišljanja i kontemplacije.

Naprotiv, on se može posmatrati kao trenutak integracije različitih aspekata psihe. Zlatousti se vraća Narcisu nakon životnog puta ispunjenog iskustvima, odnosima, gubicima i stvaralaštvom. On više nije osoba koja je napustila manastir, već ličnost oblikovana susretima sa svetom i sopstvenim unutrašnjim iskustvima.

Istovremeno, susret sa Zlatoustim predstavlja važan trenutak i u Narcisovom razvoju. Čovek koji je svoj život posvetio redu, duhu i mišljenju suočava se sa pitanjem konačnosti, kao i sa značajem telesnog i iskustvenog aspekta postojanja čiji je Zlatousti nosilac.

Njihov poslednji susret simbolički prikazuje proces integracije: dva principa koja su ranije izgledala suprotstavljeno postaju deo šire psihičke celine.

Heseova poruka nije izbor između reda i slobode, duha i tela, mišljenja i osećanja. Psihička celovitost ne nastaje dominacijom jednog principa nad drugim, već njihovim međusobnim dijalogom i povezivanjem.

Narcis i Zlatousti tako ostaju simboli unutrašnjih principa koji se u svakom čoveku iznova susreću: dela ličnosti koji teži razumevanju sveta i dela koji želi neposredno iskustvo života. Nijedan od njih nema apsolutnu prednost, jer tek njihovim povezivanjem

čovjek može ostvarivati veću psihičku celovitost.

Značaj za psihoterapijsku praksu

Književna dela mogu predstavljati značajan prostor za razumevanje složenih psihičkih procesa prikazanih kroz simboličku formu. Psihološki vokabular nije uvek dovoljan da prenese višeslojnost ljudskog iskustva na način na koji to može književnost. Roman „Narcis i Zlatousti“ uvodi čitaoca u teme prijateljstva, ljubavi, bliskosti, separacije, potrage za identitetom i integracije različitih aspekata sopstva kroz razvoj glavnih junaka.

Poseban doprinos ovog romana ogleda se u prikazu dubokog prijateljskog odnosa između dvojice muškaraca. Na taj način u prvi plan dolazi značaj neromantične i neseksualne ljubavi kao prostora psihičkog razvoja. Njihov odnos pokazuje da bliskost nije važna samo zbog emocionalne podrške, već i zato što predstavlja kontekst u kome se razvijaju kapaciteti neophodni za zreli ličnost. Kroz međusobni odnos Narcis i Zlatousti postepeno razvijaju sposobnost sagledavanja sebe i drugoga kao celovitih osoba, tolerisanja separacije, frustracije i ambivalentnih osećanja, kao i kapacitete za mentalizaciju, volju i inicijativu. Upravo ovi kapaciteti omogućavaju da odnos postane prostor psihičkog razvoja, a ne samo emocionalne razmene.

Nijedan od ovih kapaciteta ne nastaje u vakuumu. Bazične razvojne kompetencije razvijaju se u odnosima i imaju dinamičku prirodu, zbog čega njihov razvoj traje tokom čitavog života. Ono što započinje u odnosu sa roditeljima nastavlja da se oblikuje kroz prijateljske, partnerske i druge značajne odnose. U tom smislu, roman predstavlja važan podsetnik da prijateljska ljubav nije prolazna razvojna etapa, niti nešto što gubi značaj uspostavljanjem partnerskog odnosa, već trajni izvor psihološkog razvoja.

Način na koji Narcis nastoji da razume Zlatoustog i da zajedno sa njim istraži njihove razlike predstavlja važnu inspiraciju za psihoterapijsku praksu. Njihov odnos podseća na kvalitet terapeutskog odnosa u kojem razumevanje, prihvatanje različitosti i zajedničko traganje za značenjem postaju pokretači promene. Istovremeno, motivi separacije i temporalnosti ukazuju da se razvoj ne odvija uprkos razdvajanju, već često upravo kroz njega. Roman pokazuje da odnos može ostati razvojno značajan čak i kada uključuje dugotrajnu fizičku ili emocionalnu udaljenost.

Posebno mesto u romanu zauzima proces integracije polariteta, što predstavlja jednu od važnih tema savremene psihoterapijske prakse. Mnogi klijenti pokušavaju da pomire suprotstavljene težnje – potrebu za slobodom i povezanošću, spontanošću i promišljanjem, redom i haosom. Priča o Narcisu i Zlatoustom pruža simbolički okvir za razumevanje da psihička celovitost ne podrazumeva eliminisanje jednog pola ličnosti, već njegovo povezivanje sa drugim kroz proces integracije.

Ova ideja važna je i za psihoterapeute. Iz ugla integrativne psihodinamske psihoterapije, ona podseća da nijedan teorijski pristup nije podjednako primenljiv na svakog klijenta i da je terapijska fleksibilnost jedan od osnovnih uslova uspešnog rada. To podrazumeva stalno balansiranje između teorije i neposrednog iskustva, strukture i spontanosti, interpretacije i ostajanja uz klijentov doživljaj.

Na kraju, „Narcis i Zlatousti“ podseća da cilj psihoterapije nije da menja ljude prema unapred zadatom modelu, već da omogući osvešćivanje, povezivanje i integraciju onoga što u njima već postoji. U tom smislu, Heseov roman ne predstavlja samo književno delo, već i dragocen simbolički okvir za razumevanje psihičkog razvoja, odnosa i procesa individuacije.

Zaključak: Da li Narcis i Zlatousti još uvek žive u nama?

Roman „Narcis i Zlatousti“ nije značajan zato što nudi recept za život ili prikazuje idealan međuljudski odnos. Njegova vrednost ogleda se u tome što otvara simbolički prostor za razumevanje složenosti psihičkog razvoja, oblikovanja ličnosti kroz bliskost i traganja za identitetom.

Njihov odnos predstavlja priču o razvoju emocionalnih kapaciteta neophodnih za odnos sa sobom i drugima. Istovremeno, to je priča o značaju prijateljstva kao odnosa koji može predstavljati sigurnu osnovu za rast, razvoj i psihološko sazrevanje. Priča o Narcisu i Zlatoustom podseća nas da se psihička celovitost ne postiže odbacivanjem pojedinih delova ličnosti, već njihovim postepenim osvešćivanjem, prihvatanjem i integracijom.

Na izvestan način, i sam proces nastanka ovog rada odražavao je temu kojom se bavi. Potreba za strukturom, teorijskom argumentacijom i jasnoćom neprestano se preplitala sa potrebom za kreativnošću, intuicijom i slobodom stvaranja. Kao i kod Heseovih junaka, put ka povezivanju ovih polariteta nije bio jednostavan, već je zahtevao vreme, preispitivanje i postepeno uvažavanje podjednake vrednosti oba aspekta.

Možda je upravo zato najvažnije pitanje koje Heseov roman ostavlja čitaocu isto ono kojim je započeo i ovaj rad: „Da li Narcis i Zlatousti još uvek žive u nama?“

Reference

- Fromm, E. (2006). *Umeće ljubavi*. Beograd: Feniks libris.
- Frojd, S. (2016). *Kompletan uvod u psihoanalizu*. Podgorica: Nova knjiga.
- Jovanović, N., Kontić, A., Senić, R., i Jovanović, S. (2013). *Sposobnost za ljubav i rad: O.L.I. integrativna psihodinamska psihoterapija*. Beograd: Beoknjiga.
- Jovanović, N. (2025). *Razvoj bazičnih emocionalnih kompetencija u O.L.I. integrativnoj psihodinamskoj psihoterapiji*. Beograd: Kreativna knjiga; OLI centar.
- Jung, K. G. (2015). *Arhetipovi i kolektivno nesvesno*. Beograd: Narodna knjiga; Miba Books.
- Jung, K. G. (2020). *Čovek i njegovi simboli*. Beograd: Kosmos.
- Hese, H. (2023). *Narcis i Zlatousti*. Beograd: MIBA Books.

Abstract

Hermann Hesse's novel "Narcissus and Goldmund" represents a multilayered literary work that opens possibilities for the psychological exploration of interpersonal relationships and the search for psychological wholeness. The aim of this paper is to analyze selected psychodynamic motifs within the novel through two interconnected perspectives: the perspective of friendship as a developmental relationship and the perspective of integrating inner psychic polarities.

In the first part of the paper, the relationship between Narcissus and Goldmund is examined as a developmental relationship through the concepts of basic developmental competencies of personality within the OLI Integrative Psychodynamic Method. The development of capacities for love between friends is explored through seven basic developmental competencies: object wholeness, object constancy, neutralization and mentalization, frustration tolerance, ambivalence tolerance, will, and initiative.

In the second part of the paper, the characters of Narcissus and Goldmund are analyzed as symbolic representations of different psychic principles. Drawing on selected elements of Jung's theory, their relationship is understood as an interaction

between the principles of Logos and Eros, whose integration represents an important aspect of psychological development.

Temporality is not viewed in this paper merely as a chronological sequence of events, but as a psychological space in which experiences acquire meaning, relationships become internalized, and different aspects of personality gradually become integrated into a whole.

The paper highlights the significance of literary works as a space for understanding developmental processes relevant to psychotherapeutic practice.

Keywords: Hermann Hesse; object relations; basic developmental competencies of personality; psychic integration; friendship